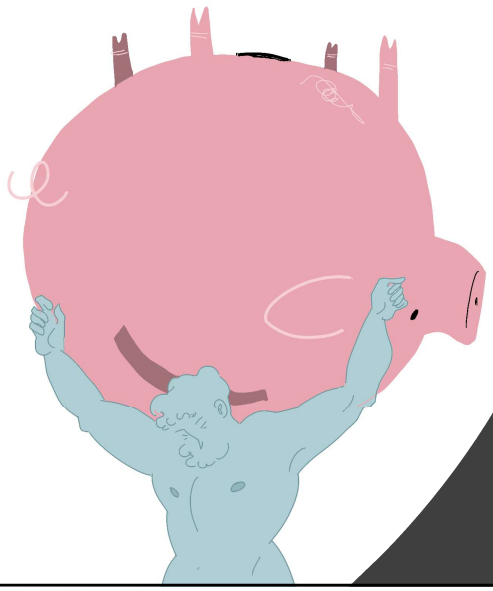

Utopie van de vrije markt-10

Een filosofisch kijk op Atlas in staking

Maieutiek 2020

1

Utopische denkwijzen of grote idealen.

1. Centraal staat het idee dat, wanneer de maatschappij zoals die is op zijn beloop wordt gelaten, de dystopie intreedt.
2. De toekomst is maakbaar.
3. De weg naar de utopie leidt eerst tot problemen of een groter lijden, maar het eindresultaat is geweldig.
4. Iedereen moet meedoen om het te laten slagen. Wie niet mee kan of wil doen behoeft heropvoeding, straf, uitsluiting of kan de toekomst niet meemaken.

2

vervolg

5. In de beschrijving zijn de goeden ook altijd zuiver eerlijk en gezond, dit in tegenstelling tot de anderen.
6. De typisch menselijke onvoorspelbaarheid op het gebied van seksualiteit, liefde, arbeidsdeling en verdeling van talenten, wordt via een strikte organisatie opgelost, opdat het niet tussen nu en de geplande toekomst in kan komen te staan.
7. In een beschreven gerealiseerde utopie komen alleen die mensen voor waar je vóór of tegen kunt zijn.
8. Een utopie komt nooit geleidelijk tot stand.
9. Goedbedoelende idealisten vinden zichzelf terug in organisaties die grof geweld en uitsluiting van andersdenkenden prediken. Iets waar deze mensen na ontmanteling van de utopische beweging zichzelf niet of nauwelijks in herkennen.

3

‘Facts are facts’ zegt Rand

Mensen opereren niet als individuen maar als onderdelen van een gemeenschap die hen draagt. Met dezelfde inspanning en aanleg zouden wij allemaal niet dezelfde mogelijkheden hebben ontwikkeld wanneer we in het Nederland van 100 jaar geleden hadden geleefd.

We zijn niet zo rationeel als Rand beschrijft en er is ook geen transparante markt waarop wij zouden kunnen kiezen als rationele wezens.

4

Facts die geen feiten genoemd worden

- In *De kracht van Atlantis/ Atlas in staking* van Rand komen allerlei gevoelens voor en irrationele beweegredenen. Mensen denken na en kiezen dan willens en wetens voor eigen veiligheid of aanpassing aan de groepsnorm.
- Dat Rand dit niet als feitelijke menselijke beweegredenen ziet, maakt duidelijk dat haar utopie, die zegt zich te baseren op objectiviteit, tevens de wereld wil veranderen.

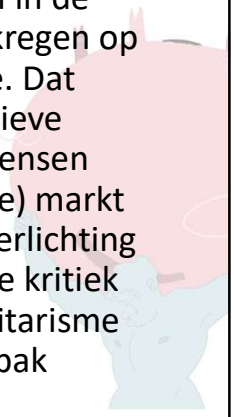

5

Omslag naar de vrije markt ideologie (Nederland)

Juist maatschappijkritische mensen hebben in de loop van de 80iger en 90iger jaren zicht gekregen op het utopisch karakter van het communisme. Dat maakte hen vatbaar voor een meer objectieve benadering. Daarnaast was er een groep mensen door de geslaagde combinatie van een (vrije) markt en een sociaal vangnet bezig om de in de Verlichting als ideaal gestelde gelijkheid te bereiken. De kritiek op zaken als moralisme, paternalisme en elitarisme maakten de weg vrij voor een amorele aanpak

6

Achterhuis kind van zijn tijd

Achterhuis heeft als velen van ons zich losgemaakt van een links utopisme (Zijn kind heeft hij genoemd naar Che Guevara) en heeft vanuit dat perspectief juist weinig oog gehad voor het utopisch karakter van de vrije markt, zoals Rand die beschrijft en Hayek Mises, Friedman en Goldspan die in de wereld hebben gebracht. Dat is een generaal verschijnsel en we zijn als samenleving veel meer ingevoegd in het taalspel van de vrije markt dan we ons bewust zijn. Door te benoemen dat het een utopie is, krijgen we vat op een ruimte om er over na te denken.

7

De wereld van Musk en Trump

- Zowel Musk als Trump gebruiken termen die we tegenkomen in de theorie of de romans van Rand. De mensen die kiezen voor Trump halen ook John Galt aan.
- Zelfs in de Nederlandse politiek is het idee van één redder die alle ruimte moet krijgen herkenbaar in de plotselinge opkomst (en ondergang) van Pieter Omtzigt en Caroline van de Plas.
- De tweedeling tussen een groep die het ziet en een andere groep die dan goedschiks of kwaadschiks mee moet bewegen is steeds duidelijker aanwezig. Het neerleggen bij de trage compromissen van een democratie wordt dan een vorm van falen.

8

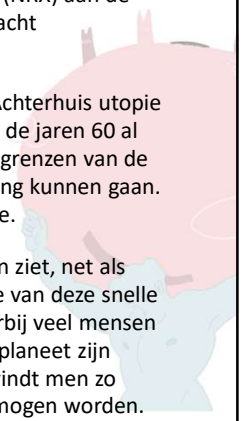
Houston, Texas (Verenigde Staten), in 2014.

9

De neoreactionairen

- Miranda beschrijft in Dark Enlightenment hoe neoreactionairen (NRX) aan de macht (willen) komen door een combinatie van geld en onverwacht ondemocratische acties.
- De vraag is of en in hoeverre hun activiteiten voldoen aan wat Achterhuis utopie noemt. Daarbij zie ik ook dat hun tactiek lijkt op waar Adorno in de jaren 60 al voor waarschuwt: De opkomst van rechtsradicalisme binnen de grenzen van de democratische kaders waardoor ze te lang zonder kritiek hun gang kunnen gaan. Verzet tegen een utopie is te vaak verzet tegen een vorige utopie.
- De elite van nu wil én vrijheid én vooruitgang van de techniek en ziet, net als Rand, alle vormen van solidariteit en instituties als een blokkade van deze snelle vooruitgang. Van Doge in de VS tot de plannen voor een AI waarbij veel mensen overbodig zullen worden en de optie van het verlaten van deze planeet zijn allemaal vormen van een utopie. Deze technische vooruitgang vindt men zo goed dat in het proces mensen en natuur daar aan opgeofferd mogen worden.

10

Aanknopingspunt voor reflectie 1- hyperwaarde

- “Zelfs degenen onder ons die zich niet zo doelbewust verbonden hebben, erkennen hogere waarden. Dat wil zeggen: we erkennen kwalitatieve contrasten van de tweede orde die hogere waarden definiëren, en op basis daarvan maken we onderscheid tussen andere waarden, kennen we ze verschillend gewicht of belang toe en bepalen we of en wanneer we ernaar willen leven. Laat ik dergelijke waarden van hogere orde 'hyperwaarden' noemen, dat wil zeggen: waarden die niet alleen onvergelijkbaar belangrijker zijn dan andere, maar ook het standpunt bepalen van waaruit deze moeten worden gewogen en beoordeeld en van waaruit we erover beslissen.” (Taylor blz.113)

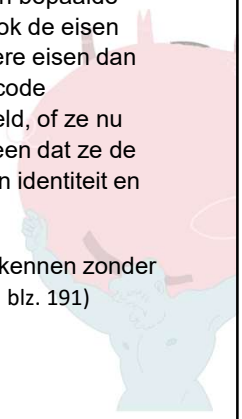

11

Aanknopingspunt voor reflectie 2- eerwereld

- “Een erecode vereist specifiek gedrag van mensen met een bepaalde identiteit: heb je een andere identiteit, dan zijn heel vaak ook de eisen anders. Codes stellen bijvoorbeeld aan mannen vaak andere eisen dan aan vrouwen. Maar mensen die een gemeenschappelijke code respecteren, behoren tot een gemeenschappelijke eerwereld, of ze nu wel of niet een identiteit gemeen hebben. Ze hebben gemeen dat ze de eisen erkennen die de code aan hen stelt op grond van hun identiteit en verwachten van anderen dat ze hetzelfde doen. (…)
- Erecodes kunnen zowel erkenningsrespect als achting toekennen zonder dat met enige moraliteit rekening wordt gehouden.” (Appiah blz. 191)

12